

Hiv = ingen
forbrytelse

Informasjonsheftet er utarbeidet av LNUs Arbeidsgruppe for Nord/Sør-spørsmål 2009/2010.

Mer informasjon om kampanjen finner du på www.lnu.no/hiv.

Informasjonshefte ble muliggjort med økonomisk støtte fra Norad.

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU)
Øvre Slottsgate 2b
0157 Oslo
Tel: 23 31 06 00
www.lnu.no
lnu@lnu.no

Design: Frøydis Barstad
Trykk: Grøset
Opplag: 1000

LNU©2010

Trykk: GRØSET™

Denne trykksak er produsert etter miljøstandardene ISO 14001, EMAS og Svanemerket.

Produksjonen er klimanøytral, CO₂-utslippet er kompensert.

An abstract graphic consisting of numerous overlapping rounded rectangles of varying sizes and orientations, creating a complex, interconnected pattern. The rectangles are drawn with thin, light gray lines. The overall composition is centered on the page and occupies most of the visual space.

Hiv = ingen
forbrytelse

Hiv er ingen forbrytelse

Heftet du nå holder i hendene er en del av informasjonskampanjen: Hiv er ingen forbrytelse! Kampanjen er utarbeidet av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) sin arbeidsgruppe for Nord/Sør-spørsmål, for barne- og ungdomsorganisasjonene i Norge. Kampanjen handler om hvordan hiv-positive blir diskriminert og sett på som kriminelle bare fordi de er smittet av viruset. Målet med dette heftet er å gi deg mer kunnskap om reiserestriksjoner og kriminalisering av hiv-positive, og om hiv og aids generelt. Vi håper kunnskapen vil føre til økt engasjement for like rettigheter for alle, arbeid mot stigmatisering av hiv-positive og for bruk av kondom. Du vil finne forslag til aktiviteter, rollespill, filmer, linker og en ferdig Power Point presentasjon på www.lnu.no/hiv. Her kan du også bli med på en kampanje mot reiserestriksjoner og kriminalisering.

Vi i LNU og arbeidsgruppen for Nord/Sør-spørsmål mener det er viktig at vi som er unge engasjerer oss i temaene hiv og aids, reiserestriksjoner og kriminalisering. Det er urettferdig at mennesker blir sett som en fare for samfunnet bare fordi de har et virus i kroppen. En person som er hiv-positiv smitter ikke en medpassasjer bare ved å sitte på et fly eller tog. En person smitter heller ikke noen ved å gå gjennom tollene, studere eller jobbe i et annet land. Derfor mener vi at å nekte noen innreise i et land fordi han eller hun er smittet av hiv er diskriminering og et alvorlig brudd på menneskerettighetene.

Hiv er et virus – ingen forbrytelse! På tross av dette har Norge og en rekke andre land lovgiving som kriminaliserer hiv-positive. Slik lovgiving har i følge UNAIDS (FNs organ for bekjempelse av hiv og aids) ingen forebyggende virkning. Tvert imot fører slik lovgiving til økt stigmatisering av hiv-positive. Stigmatisering gjør det vanskelig å snakke om hiv, få folk til å teste seg og å få stoppet spredning av hiv. I Norge har vi straffelovens paragraf 155 som kriminaliserer hiv-positives

seksualitet. Kriminalisering av hiv-positive er et komplekst tema, det legger vi ikke skjul på. Desto viktigere er det å få på plass lovverk og retningslinjer som ikke setter andre i fare, men som samtidig ikke diskriminerer eller kriminaliserer en person på bakgrunn av hans eller hennes hiv-status. Kriminalisering av hiv-positive strider mot menneskerettighetene. Det er å smitte noen med vilje som er en forbrytelse, ikke å være hiv-positiv i seg selv.

Heftet starter med en introduksjon om hva ungt lederskap og Nord/Sør-informasjon er, før vi går inn på hvorfor hiv og aids er et Nord/Sør-spørsmål. Så kommer noen fakta om hiv og aids, før vi går inn på hvordan hiv og aids og menneskerettigheter henger sammen, med eksempel i reiserestriksjoner og kriminalisering. Heftet slutter så med en oppfordring til deg som har lest det.

Vi håper at du etter å ha lest dette heftet sitter igjen med større kunnskap om hiv og aids, og at du bruker kunnskapen til å bekjempe stigmatisering og diskriminering av hiv-positive. Hiv er ingen forbrytelse!

God lesning!

Beste hilsen
LNU og Arbeidsgruppen for Nord/Sør-spørsmål 2009/2010

Ungt lederskap

Alle snakker om ungt lederskap. Men hva er det egentlig?

Ungt lederskap handler om at din stemme skal bli hørt, og enda viktigere at du kan være med på å bestemme over og påvirke din egen hverdag. Det kan være alt fra en bedre skolehverdag, retten til å bli hørt når det gjelder din egen helse, eller større spørsmål som for eksempel klima, fattigdom, medlemskap i EU, arbeidsrettigheter for ungdom, skattepolitikk, stortingsvalg osv. Listen av hva som påvirker din hverdag kan være lang, og hva du ønsker å engasjere deg i er opp til deg selv.

Vær en leder

"Jeg er ikke en leder" tenker du kanskje nå. Men der tar du feil! Ved at ungdom engasjerer seg i saker de er opptatt av styrkes ungt lederskap på alle områder. I saker som omfatter barn og unge er det viktig at nettopp de unges stemme blir hørt, og som ungdom må vi tørre å gå foran med vårt budskap og våre krav. Det er din hverdag det handler om, og derfor bør du være med å bestemme hvordan den formes. I det du engasjerer deg er du en leder.

Ungdom kjenner sin egen situasjon best, og kan i størst grad uttrykke seg om hvordan vi opplever vår egen hverdag, og hva som påvirker hvordan vi har det. Ungt lederskap er avgjørende fordi ungdom snakker best med ungdom. Vi vet hva ungdom er opptatt av og ikke minst hva slags informasjon og kunnskap ungdom trenger og vil ha for å engasjere seg.

Ungt lederskap og hiv og aids

Selv om mange gjerne skulle ha sett at det var annerledes så har ungdom over hele verden sex, og ofte ubeskytta sex. Derfor er det viktig at ungdom involveres i hiv-arbeid nasjonalt og internasjonalt. Vi i Norge ligger på verdenstoppen i å ha ubeskyttet sex.

Det er en økning i spredning av hiv blant ungdom verden over. Dette kan være av ulike årsaker, blant annet mangel på informasjon, mangel på kondomer eller rett og slett uforsikthet. Ungdom har derfor en viktig rolle for å hindre videre spredning av hiv. Det er avgjørende at man har fokus på ungdom i arbeidet knyttet til hiv og aids. Enda viktigere er det at vi som er unge får delta, blir hørt og får være med på å utvikle arbeidet for å hindre spredning av hiv, motvirke stigma og sikre at vi har en god seksuell helse. For å nå FNs tusenårs mål nr. 6, stoppe spredning av hiv og aids innen 2015, er det avgjørende at ungdommer slipper til og får bidra med sin kunnskap og erfaring. Ungdom snakker best med og til ungdom, og er viktige endringsaktører i dette arbeidet. Vi kan gjøre en forskjell!

Mange som lever med hiv og aids i dag opplever å bli diskriminert og stigmatisert. Ungdom er de som ofte står opp mot urettferdighet, derfor må vi også stå fram som forbilder for rettferdighet. Vi kan gå foran i kampen mot diskriminering av hiv-positive. Ungdom er viktige endringsaktører og aktive i bekjempelsen av diskriminering av mennesker, uansett grunn.

"I have still chosen to keep this my secret. It's exactly like coming out again. Only this time the stigma is worse. The worst part of the illness may very well be that it plays into my private fears. The fear of being alone. I don't mind having an illness and having to take pills everyday (...). I can take measures to make my quality of life better, but I can't make the stigma go away. To me that has been the worst part. It is hard enough to find a mate in this day and age without HIV in the picture."

Hiv-positiv mann fra Libanon, 27 år

"Det var en tung beskjed å få at jeg var hiv-positiv, jeg brukte lang tid på å ta det innover meg og å bli fortrolig med det. Og når man selv har blitt fortrolig med at man har dette viruset i kroppen er det alt det rundt en som gjør det vanskelig. Jeg vil gjerne være åpen om statusen min for å lære andre om hiv, men av hensyn til familien og andre rundt meg er jeg ikke åpen om det."

Hiv-positiv jente fra Norge, 27 år

Nord/Sør-informasjon

Ordene Nord og Sør er en forenklet måte å dele verden i to på. Nord/Sør brukes ofte når man vil si noe om globale maktforhold, om forholdet mellom de økonomisk rike og fattige landene i verden, og om den skjeve fordelingen av verdens ressurser. Problemene og utfordringene i Sør er nært knyttet til problemene og utfordringene i Nord. Dette har både å gjøre med maktforhold og skjev fordeling av verdens ressurser og Nord/Sør informasjon handler om disse globale spørsmålene og problemstillingene. Aktuelle temaer kan for eksempel være hiv og aids, fattigdom, globalisering, klima, handel, u-landsgjeld, FNs tusenårsmål, globale maktforhold og rollen til internasjonale institusjoner som FN, Verdens handelsorganisasjon og Verdensbanken.

Noen Nord/Sør-informasjonstiltak tar for seg store globale utviklingstrekk. Informasjonen handler for eksempel om avgjørelsene som tas i internasjonale organer som FN, Verdens handelsorganisasjon (WTO), Verdensbanken eller det internasjonale pengefondet (IMF). De sier noe om hvordan disse beslutningene påvirker den globale utviklingen og mulighetene for å redusere fattigdommen i verden. Andre informasjonstiltak ser på situasjonen i ett land eller ett område og bruker dette til å illustrere den globale utviklingen eller maktforhold mellom Nord og Sør.

Nord/Sør spørsmål kan i hovedsak deles inn i to kategorier:

- 1) tema som påvirker oss på tvers av landegrensene som for eksempel handel, hiv og aids, migrasjon, krig og konflikt.
- 2) ting som skjer utenfor våre egne grenser, i land i Sør. Det er fattigdom, sult, sykdommer som malaria og tuberkulose, mangel på utdanning osv. Dette er tema som vi ikke kjen-

ner på kroppen hver dag, men som allikevel henger sammen med vårt liv i den vestlige verden, nettopp på grunn av den urettferdigheten som ligger i ulike strukturer som resulterer i store forskjeller i tilgang på makt og innflytelse, levestandard osv.

Det er viktig å huske at bak ordet "Sør" skjuler det seg også et mangfold av land i Afrika, Asia, Midtøsten og Latin-Amerika. Likevel kan Nord/Sør være greie begreper å ty til når man vil si noe om globale maktforhold. Det gjelder bare å være bevisst hva slags bilder man gir av "Sør" og "Nord". Resultatet av en for ensidig beskrivelse av "Sør" og "Nord" kan gjøre at man bidrar til å skape et skille mellom "oss" og "dem". Et slikt skille gjør det vanskelig å se nyanser i det som blir oppfattet med en felles betegnelse som "Sør", men som egentlig er et enormt mangfold av land og samfunn. Sør og Nord er også ment å si noe om hvor i verden land ligger. Men hva med Australia, for eksempel? Det ligger i Sør, men er kanskje en del av det vi kaller Nord? Begrepene er en forenkling som dekker over mangfold, men kanskje nødvendig for å kunne si noe om internasjonale maktforhold. Begrepet anses som bedre enn begreper som utviklingsland etc. siden Nord/Sør begrepet i seg selv ikke karakteriserer land.

God Nord/Sør-informasjon handler om å fremstille tema og problemstillinger på en nyansert måte. En god og nyansert Nord/Sør-informasjon er nødvendig for at beslutningstakere skal kunne ta avgjørelser, gjennomføre tiltak og politikk som bidrar til en bærekraftig og hensiktsmessig utvikling for Nord og Sør.

Hiv og aids - et Nord/Sør-tema

Som nevnt i forrige avsnitt handler Nord/Sør-spørsmål om temaer som påvirker oss på tvers av landegrenser og om maktstrukturer. Vi lever i en globalisert verden og hiv og aids bryr seg ikke særlig om landegrenser. Det finnes hiv-positive over hele verden. Selve hiv-viruset er tilnærmet det samme over alt i verden, men vi har ulike forutsetninger for å takle viruset.

I Sør kan utfordringene knyttet til det å ha hiv være langt større enn det å være hiv-positiv i Norge. Fattigdom er et viktig stikkord til hvorfor hiv-pandemien som regel rammer hardere i Sør. Mangel på kunnskap og stigmatisering gjør at mange ikke tester seg, og mangel på helsetilbud gjør at mange ikke kan få testet seg. Om man lever i et fattig land kan det være enda vanskeligere å være hiv-positiv. For at medisin skal fungere godt er man avhengig av et variert og næringsrikt kosthold. Medisiner kan også være vanskelig å få tak i både fordi de ofte er svært dyre og fordi mange lever i rurale strøk og har slik ikke mulighet til å få tak i den medisinen de trenger. Mange farmasiselskaper tar patenter på medisiner og slår hardt ned på selskaper som lager kopimedisiner. Tilgang til billig hiv-medisin handler om strukturer mellom Nord og Sør. Rike selskaper i Nord tjener store penger på salg av dyre medisiner til fattige i Sør. Dette bryter med retten til liv og helse, og bryter slik med menneskerettighetene (se www.changemaker.no/Politikk/Hiv-og-aids/Tilgang-pa-medisiner/).

Hiv og aids rammer unge mennesker i Sør hardt; når unge mennesker ikke får tilgang til informasjon, helsetilbud og medisiner er det et direkte hinder for utvikling. Barn og unge utgjør den største befolkningsgruppen i fattige land i Sør. Om de ikke har mulighet til å ta utdanning, fullføre den og bruke den i utvikling av eget land er det med på å opprettholde skeive maktstrukturer mellom Nord og Sør. Vi i Nord har et ansvar for å bidra til at dette endres.

Gjennom internasjonale strukturer som FN, Verdensbanken og Verdens Helseorganisasjon kan man endre skeive maktforhold på mange felt, inkludert hiv og aids. Gjennom konvensjoner og internasjonalt press kan man bidra til bedre rammer for salg av medisiner og slik sikre en bedre reell tilgang på medisiner for mennesker i fattige land. Noe som er felles mellom Nord og Sør når det gjelder hiv og aids er mangel på kunnskap, og diskriminering og stigmatisering av hiv-positive. Også her kan man jobbe for forbedringer gjennom internasjonale strukturer, som for eksempel UNAIDS. UNAIDS, FNs spesialorgan for bekjempelse av hiv og aids, utarbeider for eksempel politikk på hvordan bekjempe stigmatisering og diskriminering. Vi kan påvirke politikere til å følge UNAIDS sine anbefalinger og til å påvirke UNAIDS. Hiv og aids handler mye om tilgang til menneskerettighetene og dette gjør det også til et Nord/Sør-spørsmål (se avsnittet om menneskerettigheter).

Fakta om hiv og aids

Hva er HIV?

HIV står for Humant immunsviktvirus. Hiv er et virus som infiserer cellene i kroppen og angriper immunforsvaret. Immunforsvaret er det forsvaret kroppen har selv, som beskytter deg mot sykdommer og infeksjoner. Uten et godt immunforsvar blir kroppen mindre motstandsdyktig mot helt vanlige sykdommer som influensa og forkjølelser. Hiv vil langsomt bryte ned immunforsvaret til det ikke lenger fungerer for å beskytte mot sykdommer. Den tilstanden kalles immunsvikt.

For hiv-eksperterne:

Hiv ødelegger immunforsvaret ved å bryte ned cellene. For å komme inn i cellen, trenger viruset et bestemt protein (eggehvitestoff) knyttet til overflaten av cellen. Viruset kobler seg til dette proteinet og får adgang til cellen. Deretter kobler det seg til cellens arvestoff og bruker cellen som en fabrikk til å produsere seg selv. Cellen sprenges og ødelegges, og tallrike nye virus slipper ut for å angripe nye celler. Proteinene til overflaten kalles CD4 (cluster designation 4). Vi har flere typer celler i kroppen som har CD4 til overflaten, men de fleste og viktigste er en gruppe tilhørende immunsystemet, T4 lymfocytter, også kalt hjelpeceller. Disse cellene spiller en sentral rolle i immunforsvaret fordi de dirigerer de andre cellene og gir signaler om hvilke funksjoner de skal utføre.

En frisk person har normalt mellom 800 til 1200 CD4 positive T celler per milliliter (mm³) blod. I løpet av en hiv infeksjon vil antall celler gradvis gå ned og til slutt nå et kritisk punkt, 200 celler, hvor immunforsvaret er sterkt svekket. Vedkommende er da utsatt for infeksjoner med mikrober som vanligvis ikke gir sykdom hos friske mennesker. Dette kalles opportunistiske infeksjoner fordi de skyldes mikrober som griper sjansen til å gi sykdom når de ser muligheten.

Hva er aids?

Aids står for Aquired Immunodeficiency Syndrom som kan

oversettes til "utviklet immunsvikt syndrom". Aids er en definisjon på det mest alvorlige stadiet av en hiv-infeksjon, når kroppen ikke lenger klarer å beskytte seg mot bakterier, sopp, virus og hiv-relaterte kreftformer. Aids er et syndrom som skyldes hiv-infeksjon, men ikke alle hiv-positive utvikler aids. I Norge utvikler bare noen få aids, fordi vi har god tilgang på gratis medisiner og tett oppfølging av leger. Da kan viruset holdes i sjakk, og utviklingen av aids hindres. I land i Sør, der tilgangen på medisiner og helsetilbud er begrenset, vil flere utvikle aids langt raskere enn i land i Nord. Dersom en som lever med hiv i tillegg har lite tilgang på mat eller et dårlig kosthold, eller har andre sykdommer vil utviklingen av aids være nærmest uunngåelig.

For hiv-eksperterne:

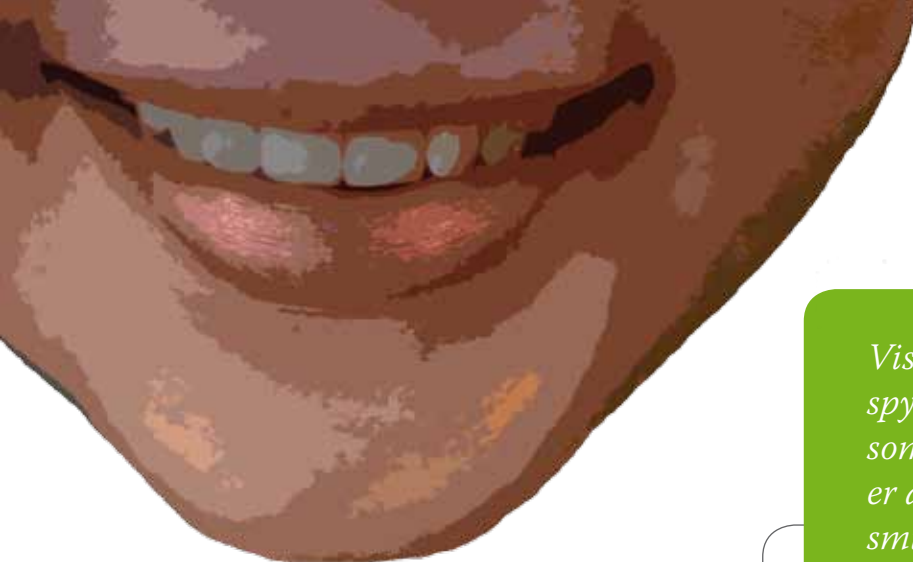
Aids er en overvåkingsterm definert av USAs senter for sykdomskontroll og forebygging (CDC) og av det Europeiske senteret for epidemiologisk overvåking av aids (EuroHIV).

Termen aids brukes når en eller flere av de over 20 opportunistiske infeksjoner eller hiv-relaterte kreftformer kan påvises. I tillegg definerer CDC en hiv-positiv som aidssyk når han eller hun har CD4 positive T celler som teller under 200 per milliliter blod.

Hvordan smitter hiv?

Viruset finnes i kroppsvæskene til en hiv-positiv person, og kan overføres gjennom blod, sæd, kjønnssekret (den væsken som finnes i en jentes skjede), og brystmelk. Disse tre faktorene må til for å overføre hiv fra en person til en annen:

1. Virus: for eksempel en hiv-positiv mann eller kvinne
2. Væske: virusholdig kroppsvæske fra den hiv-positive er blod, sæd, kjønnssekret eller brystmelk.
3. Åpning: viruset må trenge inn i blodbanen til en annen person for å smitte. En åpning kan være slimhinner som jentas skjedeåpning, guttens urinrør, analåpningen, munnen, eller

Visste du at for å overføre hiv med spytt må du samle 7 liter infisert spytt, som må drikkes innen en time? Det er aldri registrert noen som har blitt smittet ved spyttoverføring (kyssing).

Kilde: HivNorge, Lommelegen, Unginfo

bløende sår, eller man kan trenge gjennom huden og inn i blodbanen ved bruk av sprøytespisser eller ved blodoverføring.

Hvordan hiv IKKE smitter

Hiv smitter ikke ved vanlig sosial omgang. Du kan ikke få hiv av å gi noen en klem, bruke et offentlig toalett eller drikke av samme flaske som en hiv-positiv. Du kan kysse så mye du vil, for virusmengden i spytt er så liten at det er umulig å smitte noen. Du kan både sove i samme seng, drikke av samme glass, bade sammen med og låne håndkle av en hiv-positiv, uten å være redd for å bli smittet selv. Hiv smitter ikke via insektstikk. Hiv smitter heller ikke gjennom hel hud.

Norske ungdommer sier selv at de har god kunnskap om hiv. Samtidig sier de aller fleste at det er farlig å kysse en hiv-positiv. Vet du bedre?

Hvem blir smittet av hiv?

Nesten halvparten av alle nye hiv-infeksjoner i verden er blant

unge under 25 år. Nesten 7400 mennesker blir smittet med hiv hver eneste dag, og 3300 av dem er barn og unge (tall hentet fra UNAIDS' AIDS epidemic update 2009). Jenter er mest utsatt for å bli smittet, og unge mennesker er generelt mer sårbare enn voksne for å bli smittet av hiv, på grunn av mangel på informasjon og kunnskap, utdanning, sosial påvirkning, og mange steder mangel på helsetilbud. I Norge blir i underkant av 300 personer smittet med hiv hvert år, noen flere menn enn kvinner og nesten en tredel er under tretti år. Når norsk ungdom blir spurt om hvem de tror er mest utsatt for hiv-smitte, svarer de prostituerte, sprøytenarkomane og homofile. Sannheten er at på verdensbasis er de aller fleste hiv-positive blitt smittet gjennom heteroseksuelt samleie. Altså ved at en gutt og jente har sex uten kondom.

Hva skjer i kroppen når en blir smittet av hiv?

De aller fleste som blir smittet av hiv vet ikke om det. Fordi det første stadiet av en hiv-infeksjon kan være helt uten symptomer, er mange ikke klar over at de har blitt smittet. Noen vil etter 1-6 uker få det som kalles en akutt hiv-infeksjon, en syk-

dom som minner om influensa; med høy feber, hovne lymfekjertler og vondt i kroppen. I denne perioden vil kroppen også begynne å produsere antistoffer, og det er ofte disse man ser etter når man tester en person for hiv. Uansett om en hiv-smittet får umiddelbare symptomer eller ikke, er han eller hun fremdeles svært smittsom i denne første perioden, og kan overføre viruset til andre (se "hvordan smitter hiv?"). Deretter vil tilstanden som oftest normalisere seg, men de fleste vil uten behandling i løpet av fem til ti år få symptomer på hiv-relaterte sykdommer. Noen får plager som vekttap, svette eller feber, kronisk diaré, soppinfeksjoner og sår som ikke vil gro, og tilbakevendende infeksjoner (kroniske plager).

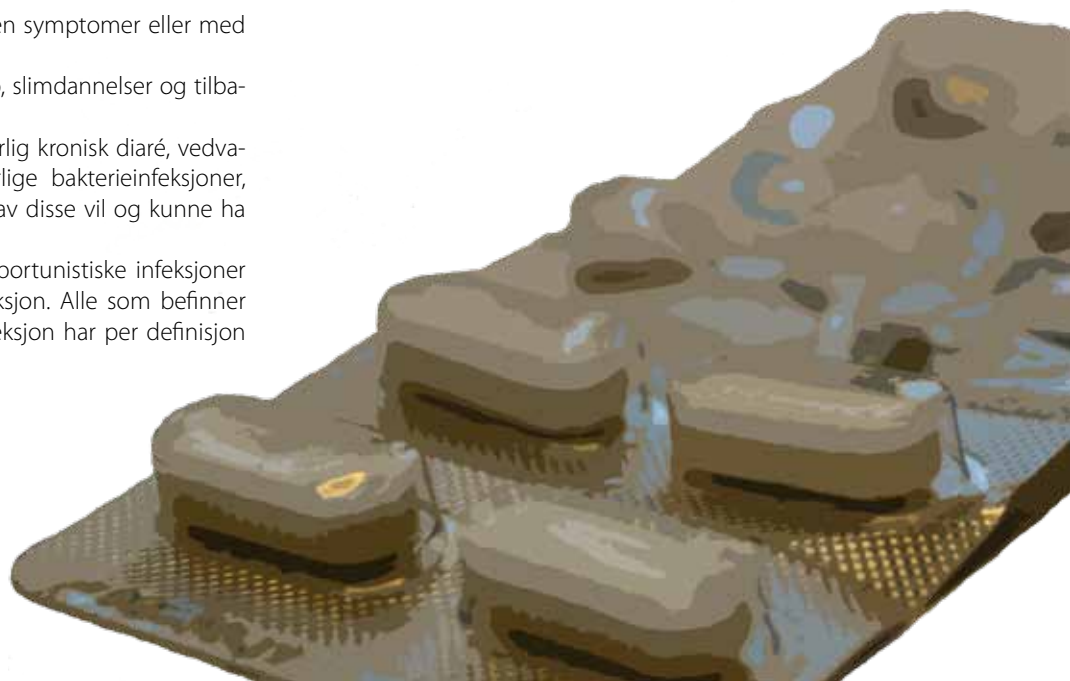
For hiv-eksperterne:

Hiv tilhører en undergruppe av retrovirus som kalles lentivirus (langsomme virus). Karakteristisk for disse virusene er det lange intervallet fra infeksjonen skjer, til det utvikles symptomer. Verdens helseorganisasjon (WHO) og UNAIDS rangerer hiv-infeksjon på 4 stadier:

- Det første stadiet er som regel uten symptomer eller med generelt hovne lymfekjertler
- Det andre stadiet omfatter vekttap, slimdannelser og tilbakevendende luftveisinfeksjoner
- Det tredje stadiet omfatter uforklarlig kronisk diaré, vedvarende feber, soppinfeksjoner, alvorlige bakterieinfeksjoner, tuberkulose, og betennelser. Noen av disse vil og kunne ha utviklet aids.
- Det fjerde stadiet omfatter 22 opportunistiske infeksjoner eller kreftformer relatert til hiv-infeksjon. Alle som befinner seg på det fjerde stadiet av hiv-infeksjon har per definisjon utviklet aids.

Hvordan behandles hiv?

Det finnes ingen kur mot hiv, men det finnes medisiner som kan hemme utviklingen av hiv og stoppe ødeleggelsen av immunforsvaret. Behandlingen heter Anti retroviral (ARV) terapi, og gjør at mange kan leve et normalt liv selv om de er hiv-positive. Verdens helseorganisasjon anbefaler at hiv-positive begynner med ARV når CD4 tallene er færre enn 350, men det er opp til legen og pasientens allmenntilstand å avgjøre. Alle hiv-positive må ta blodprøver hver tredje måned for å følge med på utviklingen av sin hiv-status. Forskere arbeider med å utvikle en vaksine for hiv, og det skjer stadig utvikling på feltet, men foreløpig er ikke en slik vaksine på plass.

Menneskerettigheter, hiv og aids

“Alle mennesker er født frie og like i verdighet og rettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd”

Verdenserklæringen om menneskerettigheter art.1

Menneskerettigheter er grunnleggende rettigheter som alle mennesker har, uansett etnisitet, kjønn, religion, seksuell legning og identitet eller annen status. Menneskerettigheter er noe alle mennesker har i kraft av at de er mennesker, og kan ikke fratras noen. Verdenserklæringen beskriver et ideal for hvordan myndigheter skal behandle sine innbyggere, men hvert enkelt individ har likevel ansvar for å fremme respekt for andres rettigheter og friheter. Menneskerettighetene innebærer ulike typer rettigheter som kan kategoriseres i; sivile og politiske rettigheter, og økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.

Gjennom medlemskap i FN og andre internasjonale organisasjoner forplikter stater seg til å respektere menneskerettighetene. I tillegg til dette kan de ratifisere menneskerettighetene, det betyr at de binder seg til konvensjonene slik at de blir en

del av statens nasjonale lovgivning. En konvensjon er juridisk bindende og utarbeides av stater som blir enig om en erklæring om menneskerettigheter. Menneskerettighetene er ikke da lenger kun noe stater er enig om i innhold, men noe de faktisk må handle etter og forplikte seg til gjennom en spesiell prosedyre. Denne prosedyren er det som kalles å ratifisere en internasjonal konvensjon. Kun de statene som ratifiserer en konvensjon, er forpliktet til å følge den. Stater som ratifiserer en internasjonal konvensjon forplikter seg til å:

- sikre at nasjonal lov er i samsvar med konvensjonen
- godta at andre land følger med på det staten gjør
- rapportere til organisasjonen som har utarbeidet konvensjonen om hvordan reglene blir oppfylt
- godta at FN vurderer forholdene i landet

Barnekonvensjonen

I 1989 vedtok FN Konvensjonen om barns rettigheter. Ifølge Barnekonvensjonen er alle mennesker under 18 år barn. Denne konvensjonen er den som er ratifisert av flest land i verden. Det er kun Somalia og USA som ikke har ratifisert den.

Barnekonvensjonen bygger på følgende hovedprinsipper:

1. Alle barn har rett til å vokse opp
2. Alle barn har rett til utvikling
3. Alle barn har rett til omsorg og beskyttelse
4. Alle barn har rett til å delta i saker som angår dem

På bakgrunn av Barnekonvensjonen er det viktig at vi som er barn og unge er involvert i, og engasjerer oss i saker som angår oss. Din organisasjon kan være en plass der du kan bli sett og hørt, og få delta i saker som angår deg. Menneskerettighetene skal sikre at sårbare grupper får beskyttelse, som for eksempel barn. Barn og ungdom blir de største taperne når et samfunn rammes av hiv og aids. Ettersom det er foreldregenerasjonen som i størst grad dør av aids-relaterte sykdommer, blir barn og ungdom tvunget til å tre inn i en forsørggerrolle,

Regjeringen i Kambodsja har tvunget 20 familier som lever med hiv og aids eller er berørt av sykdommen til å flytte fra boligområdet Borei Keila i hovedstaden Phnom Penh. Dette området er spesielt bygget for familier berørt av hiv og aids. De 20 familiene ble tvunget til å flytte nær 20 kilometer utenfor hovedstaden fordi regjeringen skulle bygge et nytt ministerium på tomten. Myndighetene har bygget en egen "hiv-getto" utenfor byen, men uten å sørge for vanlige tjenester som strøm, kloakk osv. I tillegg mister disse familiene helsetilbudet sitt, det blir vanskeligere for dem å skaffe seg inntekt og de utsettes for større diskriminering fra lokalbefolkningen enn inne i storbyen.

Hentet fra Amnesty International, Norge

først for foreldrene mens de er syke, deretter for yngre søsken etter at foreldrene er døde. Barn og ungdom må derfor ofte slutte på skolen for å arbeide. Fordi utdanning er et av de viktigste virkemidlene for å hindre videre spredning av hiv og aids, er dette særlig urovekkende.

Se for deg at mange av barna/ungdommene i din klasse som drømmer om å bli lærere, sykepleiere, jurister, politi osv ville dø av aids før de rakk å bli ferdig med sin utdanning eller komme ut i jobb. Situasjonen kan også være at man aldri fikk muligheten til å fullføre utdannelsen fordi foreldrene døde og barnet måtte starte å jobbe for å kunne sørge for mat til mindre søsken. Dette er dessverre realiteten i mange land der pandemien rammer hardest, spesielt land i Afrika sør for Sahara.

Sårbare grupper

Enkelte grupper i samfunnet er mer sårbare for hiv enn andre. Dette kan være på grunn av deres juridiske eller sosiale status, eller mangel på beskyttelse av menneskerettigheter. Eksempler er; kvinner, barn, minoriteter, urbefolkning, fattige, immigranter, flyktninger, sex-arbeidere, narkomane, menn som har sex med menn, og innsatte i fengsel. Disse menneskene skal ha likeverdig tilgang til hiv-forebyggende informasjon, utdanning, behandling, støtte, medisiner, og skal kunne ta del i politiske beslutninger som angår dem. Mennesker som er berørt av hiv blir ofte utsatt for diskriminering og rettighetsbrudd på grunn av manglende eller urettferdig lovgivning, manglende gjennomføring og oppfølging av lovfestede rettigheter, eller diskriminerende holdninger. I enkelte land undergraver hiv og aids økonomisk framgang og bidrar til økt fattigdom, noe som igjen bidrar til at flere samfunnsgrupper blir sårbare i forhold til menneskerettighetsbrudd. Vi skal videre vise hvordan hiv og aids henger sammen med menneskerettighetene og brudd på disse.

Menneskerettighetene står sentralt i forhold til hiv og aids. Hvordan?

Overalt i verden står hiv-positive overfor alvorlige former for stigmatisering og diskriminering. De risikerer å miste jobben, bli isolert fra sine miljø og bli fratatt tilgang til goder og tjenester som er nødvendige for å realisere sine menneskerettigheter, inklusiv beskyttelse av loven. De aller fleste personer som lever med hiv har ikke tilstrekkelig tilgang til behandling og andre helsetilbud. Amnesty International peker på to menneskerettslige dimensjoner ved hiv og aids:

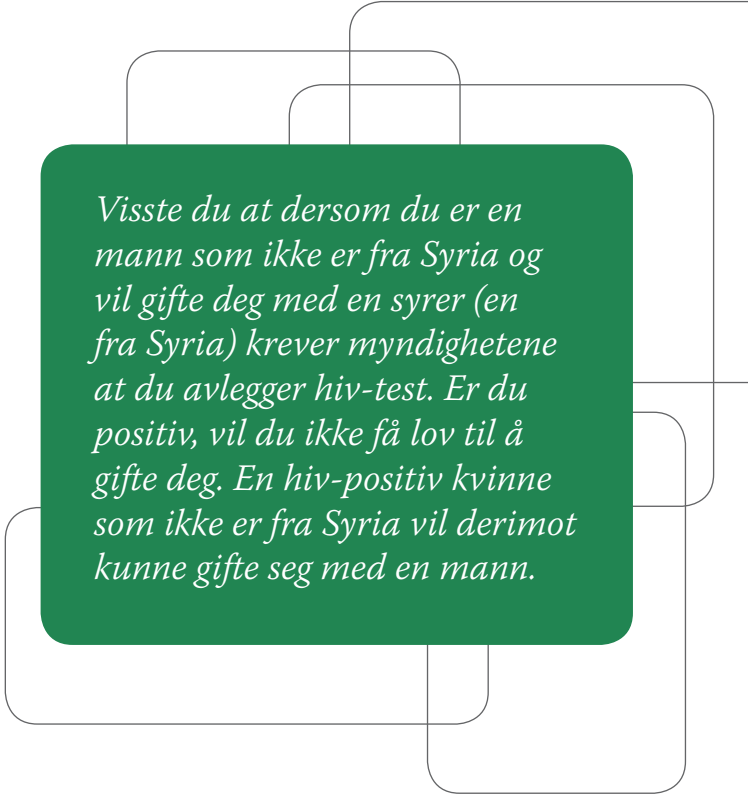
1. Brudd på menneskerettigheter gjør deg mer sårbar for smitte:

Brudd på menneskerettighetene, diskriminerende politikk og praksis fører til økt stigmatisering rundt hiv, det skaper mindre åpenhet rundt egen hiv-status og færre tør å teste seg, noe som igjen bidrar til økt sårbarhet for – og spredning av hiv. Diskriminerende politikk og praksis i ulike land kan også resultere i at personer fratras rettigheter og tilgang til informasjon, god helse, oppfølging, og nødvendige tjenester for å ta informerte valg og slik redusere egen sårbarhet og risiko for smitte. Risikoadferd er også mer sannsynlig dersom en diskrimineres eller blir fratatt sine rettigheter. Det kan for eksempel være homofile som lever i land der homofili blir sett på som lovbrudd. I krig og konflikt skjer det også mange brudd på menneskerettighetene, bruk av seksuelle overgrep som våpen gjør særlig kvinner i krig og konflikt mer sårbare for hiv.

2. Dersom du er hiv-positiv kan menneskerettighetene dine være truet:

Hvis du er hiv-positiv og du lever i et samfunn der retten til behandling ikke er sikret, vil retten til liv stå på spill. Internasjonale retningslinjer om hiv og aids og menneskerettigheter, fastslår at i tillegg til at det skal eksistere universell tilgang til medisiner, tjenester og informasjon om hiv, skal det også være fysisk lett tilgjengelig. I Sør-Afrika skal for eksempel alle

i dag være sikret tilgang til medisiner. Problemet er at mange av de som trenger medisiner er fattige og ikke har penger til å reise til sykehus eller helsestasjon for å få medisiner. Tilgang til nødvendige medisiner er dermed ikke sikret eller tilrettelagt situasjonen. Andre eksempler er reiserestriksjoner og lovverk, det kommer vi tilbake til.

Visste du at dersom du er en mann som ikke er fra Syria og vil gifte deg med en syrer (en fra Syria) krever myndighetene at du avlegger hiv-test. Er du positiv, vil du ikke få lov til å gifte deg. En hiv-positiv kvinne som ikke er fra Syria vil derimot kunne gifte seg med en mann.

Foto: Kjersti Augland/SAIH

LHBT rettigheter

Diskriminering og vold mot lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT) er et problem som hindrer denne gruppen i å delta i samfunnet på lik linje med andre både internasjonalt og i Norge. I 80 land i verden er det kriminelt å være homofil eller lesbisk. Denne strukturelle diskrimineringen er både del av lovverk og et uttrykk for homofobe holdninger hos myndigheter og befolkningen generelt i disse landene. Et forslag til ny anti-homolovgivning i Uganda viser omfanget av rettighetsbrudd en slik lovgivning kan føre med seg:

Det nye lovforslaget i Uganda vil blant annet ytterligere kriminalisere mennesker som "fremmer" homoseksualitet på noen slags måte, åpne for tvangstesting av folk for hiv-smitte, idømme dødsstraff for ekteskap mellom homofile og for "krenkende" homoseksualitet og straffe de som unnlater

å rapportere om kjennskap til brudd på disse altomfattende bestemmelsene innen 24 timer. "Krenkende" homoseksualitet er definert for eksempel ved tilfeller der den ene av deltakerne i en seksuell handling er hiv-smittet, under 18 år, funksjonshemmet eller "serieovergriper". Oppsummert vil loven bryte med prinsippet om likebehandling og et bredt spekter av grunnleggende menneskerettigheter vil stå i fare; ytringsfriheten, tanke-, samvittighets- og religionsfriheten, retten til å delta i fredelige forsamlinger, organisasjonsfriheten, retten til personlig frihet og sikkerhet, retten til et privatliv og retten til den best mulige helse- og levestandard.

I Norge ble homofili avkriminalisert i 1972, men fordommer bidrar til at lesbiske og homofile også diskrimineres i Norge.

Kjenner du dine menneskerettigheter?

Som barn og unge har vi rettigheter som er fastslått både i FNs Menneskerettighetserklæring og i Barnekonvensjonen. Her skal vi trekke fram de viktigste for ungdoms deltakelse og hiv og aids:

Artikkel 12 i Barnekonvensjonen fastslår barn og unges rett til å bli hørt. Retten til å bli hørt handler om at du som ung skal ha rett til å bli hørt i saker som angår deg. Barn og unge kjenner sin hverdag og seg selv best, og deres stemme skal derfor bli hørt. Artikkel 19 i Menneskerettighetserklæringen sikrer ytringsfriheten.

Artikkel 15 i Barnekonvensjonen fastslår barns rett til organisasjonsfrihet og frihet til å delta i fredelige forsamlinger. Artikkel 20 i Menneskerettighetserklæringen sikrer organisasjonsfrihet.

Artikkel 24 i Barnekonvensjonen fastslår barnets rett til å nyte godt av den høyest oppnåelige helsestandard og til behandlingstilbud for sykdom og rehabilitering. Partene skal bestrebe seg på å sikre at ingen barn fratras sin rett til adgang til slike helsetjenester. I tillegg blir det også lagt vekt på retten til utdanning og kunnskap om barn og unges helse, hvordan man kan hindre å bli smittet av sykdommer som for eksempel hiv og aids, hvor man kan få medisiner og hva slags rettigheter man har i helsesystemet. Denne kunnskapen er viktig for alle ungdommer i alle land.

Rettigheter gitt under Barnekonvensjonen er fastslått, det er rettigheter du har krav på å få oppfylt. Dersom du føler at dine rettigheter blir trampet på, eller opplever at andre barn og unge ikke får sine rettigheter oppfylt er det viktig du sier ifra! I Menneskerettighetserklæringen og Barnekonvensjonen er det også en rekke andre rettigheter som angår barn og unge, som for eksempel helse, utdanning og sikkerhet. Du kan lese mer om dine rettigheter her:

- FNs Barnekonvensjon: www.reddbarna.no
- FNs Menneskerettighetserklæring: www.fn.no
- Amnesty: www.amnesty.no

Hva er UNAIDS?

UNAIDS ble etablert i 1994, og er et samarbeidsorgan mellom ulike FN institusjoner, Den Internasjonale Arbeidslivsorganisasjonen (ILO), og Verdensbanken. UNAIDS jobber med en rekke felt knyttet til hiv og aids. Noen av hovedområdene er bekjempelse av spredning av hiv, helseforebyggende tiltak, rett til tilgang på medisiner, utdanning, menneskerettigheter, og tiltak for å forebygge diskriminering og stigmatisering. UNAIDS utarbeider retningslinjer og tiltak som land og organisasjoner oppfordres til å følge og implementere i sitt eget arbeid, lover og reglementer.

UNAIDS har fem hovedområder de jobber med:

1. Mobilisere lederskap og promotere effektiv handling mot pandemien.
2. Rådgivning rundt strategisk informasjon og handlingsplaner i aids-programmer rundt i verden.
3. Evaluere aids-epidemien; UNAIDS setter seg som mål å være verdens ledende forskningssenter rundt epidemiologisk data og statistikk.
4. Engasjere sivilsamfunn og bistandspartnere.
5. Mobilisere økonomisk, menneskelig og tekniske ressurser til å støtte effektive programmer.

UNAIDS sine ti samarbeidsinstitusjoner er: FNs Høykommisær for Flyktninger UNHCR, FNs Barnefond UNICEF, FNs Utviklingsprogram UNDP, FNs Befolkningsfond UNFPA, Verdens Matvareprogram WFP, Den Internasjonale Arbeidslivsorganisasjonen ILO, FNs Organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur UNESCO, Verdens Helseorganisasjon WHO, Verdensbanken, FNs program for narkotika og kriminalitet UNODC.

Dette samarbeidet styrker innsatsen til arbeid med hiv og aids, i og med at hiv er en sykdom som påvirker mange aspekter i livet.

UNAIDS om kriminalisering av hiv-positive:

“There are no data indicating that the broad application of criminal law to HIV transmission will achieve either criminal justice or prevent HIV transmission. Rather, such application risks undermining public health and human rights. Because of these concerns, UNAIDS urges governments to limit criminalization to cases of intentional transmission i.e. where a person knows his or her HIV positive status, acts with the intention to transmit HIV, and does in fact transmit it.”

http://data.unaids.org/pub/BaseDocument/2008/20080731_jc1513_policy_criminalization_en.pdf

Reiserestriksjoner

Mange land har bestemt seg for at mennesker som lever med hiv ikke får besøke eller bo i deres land, enten du er gjest, professor, student, turist, popstjerne, eller arbeider. Til sammen 74 land i verden har en eller annen form for reiserestriksjon for hiv-positive. En reiserestriksjon innebærer mer enn kun å hindre en hiv-positiv person innreise til et land. Reiserestriksjonene utspiller seg i form av ulike krav, lover og regler som reiser fundamentale spørsmål rundt diskriminering, stigmatisering, menneskerettigheter og frihet til å bevege seg fritt i dagens globale verden der mobilitet er viktig.

”So on that Thursday, I was told that I was HIV+, and that I had to leave the country as soon as possible. I was given no explanation on my status; all what the doctor said was that I was facing deportation and that my file was transferred to the preventive medicine department of the government. In a glimpse of a moment, like Cinderella at midnight, from a manager, you become a criminal that should be executed quickly.”

Hiv-positiv mann fra Libanon, 27 år

Begrunnelse for reiserestriksjoner

De vanligste begrunnelsene for restriksjonene er at man må beskytte offentlig helse og samfunnet, og å unngå eventuelle kostnader knyttet til pleie, støtte og behandling for personer som lever med hiv.

Kategorier av reiserestriksjoner:

1. Land uten restriksjoner: disse landene har ingen lover, ingen politikk eller kjent praksis som forbyr reise eller immigrasjon basert på hiv-status.
2. Land med innreiseforbud: Disse landene forbyr personer med hiv og aids å komme inn i landet. De kan ha unntak for spesielle tilfeller.
3. Land med kortsiktige restriksjoner: Disse landene har restriksjoner for opphold kortere enn 90 dager. Restriksjonene innebærer at landene krever at hiv-status gjøres kjent, eller obligatorisk hiv-testing kreves for kortvarige opphold.
4. Land med langsiktige restriksjoner: Disse landene har restriksjoner for opphold lengre enn 90 dager. Dette innebærer restriksjoner for personer med hiv og aids som oppholder seg i landet over lenger tid (dvs. oppholdstillatelse, arbeidssøkere, studenter osv). Bekjentgjøring av hiv status er obligatorisk når det søkes om opphold.
5. Land med motstridende informasjon: Informasjon fra ulike kilder er enten motstridende, ikke konkluderende, eller de relaterer seg kun til spesielle grupper eller områder i landet (f eks obligatorisk hiv- testing for returnerende statsborgere)
6. Land som deporterer personer med hiv: Disse landene deporterer utlendinger som er hiv-positive.
7. Land uten informasjon: Det finnes ingen informasjon om situasjonen i enkelte land.

Er det rettferdig? Se for deg at du har fått plass som student eller fått innvilget et studieopphold utenlands sammen med en du studerer sammen med. I prosessen for å søke om studentvisum for dette oppholdet blir plutselig medstudenten din nektet visum. I den forbindelse kommer det fram at personen er hiv-positiv og det er derfor hun nektes innreise til det landet dere har fått innvilget studieopphold. Hvordan ville du og dine medstudenter reagert på dette?

Konsekvenser av reiserestriksjoner

Enkelte land krever gjennomføring av hiv-test, mens andre krever et hiv-fritt sertifikat eller et slags bevis for sin hiv-status. Problemet med slik obligatorisk testing er at det ofte gjøres uten tilstrekkelig støtteapparat, rådgiving eller sikkerhet rundt konfidensialitet. Enhver hiv-test bør utføres på frivillig basis og under samtykke.

De personlige konsekvensene av hiv relaterte reiserestriksjoner kan være ødeleggende for personer som ønsker å immigrere, få asyl, besøke familie, delta på møter, å studere, eller gjøre business. Vedkommende immigrant, flyktning, student eller reisende vil kunne bli konfrontert med å være hiv-positiv, bli nektet adgang til å reise, og eventuelt at han eller hennes status kan bli gjort kjent for myndigheter, familie, hjemsted, og arbeidsgiver. Dette kan igjen utsette vedkommende for alvorlig diskriminering og stigma.

I tillegg til å ha en diskriminerende effekt, kan ikke reiserestriksjoner rettferdiggjøres på bakgrunn av offentlig helse. Hiv bør ikke anses som en tilstand som truer offentlig helse relatert til reising, for selv om hiv smitter, smitter ikke hiv gjennom en hiv-positiv tilstedeværelse i et land eller gjennom vanlig kontakt.

Det nytter å jobbe mot reiserestriksjoner!

Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria besluttet i november 2007 å jobbe for å få fjernet reiserestriksjoner. Temaet om reiserestriksjoner har skapt bred internasjonal oppmerksomhet som har bidratt til mye arbeid og aksjoner for å få til endringer. Dette har blant annet bidratt til at USA i januar 2010 fjernet sine reiserestriksjoner. Det viser at det nytter å stille krav og resultatene gir håp til videre arbeid rundt dette temaet.

Det har blitt opprettet en database om reiserestriksjoner (<http://www.hivtravel.org/>), databasen har til enhver tid oppdatert informasjon om reiserestriksjoner i ulike land.

Kriminalisering av hiv-positive gjennom lovverk

Hiv er et virus – ikke en forbrytelse! På tross av dette har Norge og en rekke andre land lovgivning som kriminaliserer hiv-positive. Eksempler på slik kriminalisering er reiserestriksjoner og straffelover. Lovgivning som kriminaliserer hiv-positive har i følge UNAIDS ingen forebyggende virkning. Tvert i mot vil denne lovgivningen føre til økt stigmatisering av hiv-positive, noe som blir et hinder for å snakke om hiv, få folk til å teste seg og stoppe spredning av pandemien.

Det finnes mange ulike måter å kriminalisere hiv-positive på. En stat kan gjøre det straffbart å smitte andre, utsette andre for smitte eller indirekte ved å forby homofili. Når man snakker om at man må fjerne lover som kriminaliserer hiv-positive handler ikke det om at mennesker som med viten og vilje smitter andre med hiv ikke skal bli straffet. Lovverket må fange opp disse gjennom egne straffeparagrafer. Problemet med mange lands lovverk er at man kriminaliserer hiv-positives seksualitet gjennom en helgardering i lovteksten.

Norge er et av de mange landene som kriminaliserer hiv-positive. Dette gjør Norge gjennom straffelovens paragraf 155. Loven ble opprettet i 1902, men ble endret i 1994 fra bare å gjelde smittsomme kjønnsykdommer til å gjelde alle allmennfarlige smittsomme sykdommer. I 2008/2009 startet en ny revidering av straffeloven (se lenger ned i kapittelet). Målet med paragrafen er å beskytte samfunnet mot allmennfarlig smittsom sykdom, staten argumenterer med at samfunnet trenger beskyttelse fremfor å beskytte den enkelte hiv-positive. Loven skal hindre spredning av en rekke sykdommer, og det argumenteres med at straff virker forebyggende. Per i dag anses eksempelvis hepatitt A - og E -virusinfeksjoner, klamydia, tuberkulose og hiv for allmennfarlige smittsomme sykdommer. Paragrafen har aldri blitt brukt mot annet enn

smitte av hiv og går derfor ofte under betegnelsen "hiv-paragrafen". Siden paragrafen i praksis kun benyttes i forhold til hiv-positive bør den fjernes. Vi tar i kampanjen ikke stilling til de andre smittsomme sykdommene paragrafen også egentlig skal gjelde.

Straffelovens paragraf 155 sier:

"Den som med skjellig grunn til å tro at han er smitteførende med en allmennfarlig smittsom sykdom, forsettlig eller uaktsomt overfører smitte eller utsetter en annen for fare for å bli smittet, straffes med fengsel inntil 6 år ved forsettlig overtredelse og med fengsel inntil 3 år ved uaktsom overtredelse. Medvirkning straffes på samme måte. Er fornærmede den skyldiges nærmeste, finner offentlig påtale bare sted etter fornærmedes begjæring med mindre allmenne hensyn krever det."

Paragrafen er en juridisk helgardering. Skjellig grunn = behøver ikke å vite, uaktsom = behøver ikke å ville, utsette for fare = behøver ikke å smitte. Det er tilstrekkelig for å kunne dømmes etter § 155 at gjerningspersonen innser muligheten for at man er smittet av en allmennfarlig sykdom. I dette ligger at gjerningspersonen i hvert fall må ha hatt mistanke om at han eller hun er smittet. På den andre siden er det altså ikke nødvendig for å bli straffet at gjerningspersonen vet, eller legger til grunn som mest sannsynlig, at han eller hun har en allmennfarlig smittsom sykdom, eller at han/hun har utvist forsett (jf. straffeloven 2005 § 22). Samtykke fra den som utsettes for smitten, fritar heller ikke for straff. Begrunnelsen for dette er at § 155 skal verne den offentlige interessen ved å beskytte befolkningen mot spredning av allmennfarlige sykdommer.

Med andre ord kan blant annet følgende skje:

- en hiv-positiv kan bli straffeforfulgt selv om han eller hun

informerer sin seksualpartner om sin status, partneren samtykker til sex og partneren ikke blir smittet

- en hiv-positiv som ikke vet om sin status kan bli straffeforfulgt dersom han eller hun uaktsomt (behøver ikke å ville) smitter eller usetter en partner som samtykker til sex for fare (ikke smitter)

Helgraderingen i paragrafen gir uklare rammer for den som er hiv-positiv: Hva er tillatt? Er bruk av kondom nok? Må jeg opplyse om status? Hva vil det egentlig si å utsette noen for fare? Hvor går grensen? Er det jeg som hiv-positiv som må ta alt ansvaret?

Loven sier at hiv-positive kan dømmes for å ha sex uansett om den man har sex med samtykker eller faktisk smittes. Slik loven blir praktisert, vil en hiv-positiv kunne dømmes for å ha sex, selv om partneren informeres om diagnosen. Mange i Norge er sterkt kritiske til loven og mener det bidrar til at færre tør å teste seg og at det slik hindrer smittesporing, den opprettholder stigma og diskriminering, fører til økt taushet rundt egen status, den har ingen preventiv virkning (statistikk viser at flere blir smittet), skaper en falsk trygghet, samt er med og forringet den generelle folkehelsen.

Gjennom straffelovens paragraf 155 bidrar Norge til å opprettholde stigmatisering av hiv-smittede, og bryter slik klart med UNAIDS sine anbefalinger.

UNAIDS sine anbefalinger

UNAIDS sier klart at kriminalisering av hiv-positive ikke har en forebyggende effekt, og at det ikke bidrar til å hindre spredning. UNAIDS er tydelige på at kriminalisering derimot bidrar til økt stigmatisering og at det hindrer forebyggende arbeid. UNAIDS påpeker også at kriminalisering av hiv-positive er diskriminerende og et hinder for tilgang på menneskerettighetene. UNAIDS oppfordrer alle medlemslandenes myndig-

heter til å begrense straffeforfølgelse til de tilfellene «hvor en person er klar over sin hiv-status, handler med hensikten å overføre smitte, og faktisk overfører hiv» (UNAIDS Policy Brief on Criminalization).

Endringer av straffelovens paragraf 155, 2008/2009

Forslag til endring som kom i desember 2008 er at § 155 videreføres inn i to nye paragrafer (§§ 237-238). Endringen er at samtykke fritar for straff, men bare mellom samboende eller ektefeller. Forslaget til ny lov innebærer også at forsvarlig bruk av kondom fritar for straff. Loven sier ikke noe om hva forsvarlig bruk av kondom er. Det påpekes fra statlig hold at paragrafen gjelder "allmennfarlige smittsomme sykdommer", men det spesifiseres ikke hvilke. Departementet anser at risikoadferd, som det betegnes, fortsatt skal kriminaliseres. Det nye forslaget er utydlig på hvor stor risikoen må være for at man blir straffansvarlig. Argumentet for videreføringen er fortsatt at bestemmelsen vil virke forebyggende og at samfunnet har behov for den. Endringen er vedtatt og det er antatt at den vil trå i kraft 1. januar 2011.

Norge – en eksportør av stigma?

Norge er et foregangsland innen hiv-bekjempelse internasjonalt, og jobber blant annet gjennom FN og UNAIDS for å forebygge og redusere stigmatisering av hiv-positive.

Norge har signert UNGASS-deklarasjonen (FNs spesialsesjon på hiv og aids), hvor FNs medlemsland som har underskrevet deklarasjonen forplikter seg til å følge en felles strategi i kampen mot hiv og aids. Deklarasjonen framhever viktigheten av å trappe opp arbeidet med antidiskriminering, og mot stigma. Norges lovverk er i konflikt med disse prinsippene.

Norge snakker på denne måten med to tunger ved å jobbe mot stigmatisering og kriminalisering ute, og opprettholde straffelovens paragraf 155 hjemme. Edwin Cameron, dommer i den sør-afrikanske konstitusjonsdomstolen og aidsaktivist, sier følgende: "Flere utviklingsland ser på lovverket i mer utviklede land når de skal skape sitt eget. Ved å praktisere et diskriminerende lovverk mot hiv-positive, blir Norge i realiteten en eksportør av stigma" (<http://solutio.no/cameron.html>).

Engasjer deg!

"We are tagged for life, that's what we are the HIV+ people, I cannot but think about it everyday and wondering what am I to do? My profile is highly commissioned but not in Lebanon, how long will I remain in this situation? What am I to tell this time?? Now I know that I have two passports: one is the legal one showing my picture, name, nationality and date of birth, while the other one will tell where or where not to go, I keep on wondering what has changed in me other than the recent permanent virus? Who holds the answer to this question please?"

Hiv-positiv mann fra Libanon, 27år

"Man burde kunne leve åpent og slippe å frykte for miste jobb, venner eller familie. Jeg har et behov for å lære mer om hiv, og jeg ønsker å lære andre om det også, det engasjerer meg! Det som er trist er at man ofte ikke engasjerer seg før det gjelder en selv eller noen man er glad i. Jeg forstår det, at man sorterer ut det man tror man ikke trenger å kunne noe om, men hiv bør alle kunne noe om. Jeg ønsker at dersom noen får vite at noen de kjenner eller kjenner til har fått hiv, at man da har den kunnskapen som skal til slik at man tar kontakt med den som er hiv-positiv og sier at en bryr seg slik at den som er hiv-positiv ikke føler at de må gjemme seg."

Hiv-positiv kvinne fra Norge, 27 år

Vi i Arbeidsgruppa Nord/Sør i LNU håper at du som har lest dette informasjonsheftet sitter igjen med mer kunnskap om hiv og aids. Vi håper du har lært noe nytt om hiv-viruset som har så mange myter, fordommer, og frykt knyttet til seg. Hiv og aids er noe som berører oss alle sammen ettersom vi lever i en global verden der grensene mellom Nord og Sør stadig blir mindre. Mennesker reiser overalt i verden til enhver tid, og med seg bærer de på sine historier, sin kultur, sine fordommer og forestillinger både om hiv og om verden rundt seg, sett med egne øyne og fra eget ståsted. Hva vi alle sammen har til felles er at vi er mennesker, og i kraft av dette har vi alle de samme rettighetene. Disse rettighetene er aldri betinget, men dessverre setter vi ofte betingelser til rettighetene likevel.

Vårt budskap i heftet er: Hiv er ingen forbrytelse. Vi tror at barn og unge i Norge kan være med å formidle dette budskapet. Vi tror at vi som ung i Norge i dag kan være en del av et globalt felleskap som står opp for hiv-positive som opplever stigma og diskriminering, reiserestriksjoner til ulike land, eller kriminalisering av sin seksualitet.

Kunnskap og informasjon er nøkkelen for å skape endring og en positiv utvikling. Vi håper dette informasjonsheftet om hiv og aids kan bidra til å bekjempe stigma og diskriminering. Hiv er ingen forbrytelse.

Tips til aktiviteter, linker til mer informasjon, rollespill, foredragspresentasjon, filmer og mye mer finner du på kampanjen *Hiv er ingen forbrytelse* sine nettsider: www.lnu.no/hiv

”Jeg håper denne kampanjen kan brukes til å gi ungdom kunnskap, fordi det trengs. Bruk kondom! Det er det største og viktigste budskapet. Det er ikke kult å ha hiv.”

Kvinne, 27 år fra Norge, ble hiv-positiv 24 år gammel

Barne- og ungdomsorganisasjoner som jobber med hiv og aids

Har du lyst til å jobbe mer med hiv og aids? Du kan starte et prosjekt i din organisasjon om tema, gå inn på www.lnu.no for tips. Eller du kan bli med i en organisasjon som allerede jobber med tema.

LNU: Ungdomsnettverk for hiv og aids

Ungdomsnettverket for hiv og aids ble opprettet i 2007 etter ønske fra barne- og ungdomsorganisasjonene selv og innspill fra Norad. Dette er et uformelt nettverk av barne- og ungdomsorganisasjoner, nettverket har møttes i forkant av møter i det nasjonale hiv og aids-rådet for å komme med innspill til LNUs representant i rådet. Ungdomsnettverket har også kommet med innspill til ny nasjonale strategi for forebygging av hiv og til mandat for rådet og har også blitt brukt av Norad i deres informasjonskampanje rettet mot ungdom. Alle barne- og ungdomsorganisasjoner i Norge kan bli med i ungdomsnettverket.
www.lnu.no

SAIH

Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpesfond (SAIH) jobber med hivforebygging og motarbeiding av stigma og diskriminering av hiv-positive i alle sine partnerland, men har et spesielt fokus på dette i det sørlige Afrika. SAIH er opptatt av at hiv må ses som en integrert del av seksuelle og reproduktive rettigheter, og at hivforebyggende arbeid må ta opp mer omfattende spørsmål knyttet til bl.a. kjønnsroller, maktrelasjoner og identitet for å ha effekt. Da det ikke er nok å bare lære seg det tekniske rundt hvordan en skal beskytte seg, ser SAIH det som nødvendig at ungdom er aktive deltakere slik at de får egne verktøy for å bruke sin kunnskap og at de får utforme gode, relevante metoder og programmer.
www.saih.no

Skeiv Ungdom

Skeiv Ungdom jobber både for å bekjempe stigma og diskriminering mot hiv-positive og for å forebygge hiv blant menn som har sex med menn, i Norge så vel som internasjonalt. Skeiv Ungdom jobber mot kriminalisering av hiv-positive og ønsker å fjerne straffelovens paragraf 155. I tillegg ønsker Skeiv Ungdom å øke kunnskapen om hvordan hiv smitter blant ungdom og stimulere til økt kondombruk.
www.skeivungdom.no

Røde Kors Ungdom

Røde Kors Ungdom jobber for å få ned smittetallene. Hvert år snakker Røde Kors Ungdom med mange tusen ungdommer om deres seksuelle helse og lærer dem riktig kondombruk. Organisasjonen har mange erfarne og kunnskapsrike frivillige og gode metoder for å formidle budskapet sitt. Gjennom Aktivt valg oppfordrer Røde Kors Ungdom hver enkelt til å ta et aktivt valg i forhold til seksuell helse. Røde Kors Ungdom mener ungdom snakker best med ungdom, derfor bruker de rollespill, leker, kondomdemonstrasjoner og åpne diskusjoner for å formidle kunnskap om hiv og aids og andre seksuelt overførbare infeksjoner.
www.rodekorsungdom.no

Changemaker

Changemaker mener det er urettferdig at mennesker dør av sykdommer det finnes medisiner mot. Changemaker arbeider med årsakene til urettferdighet og fattigdom i verden, og anser hiv og aids å være en slik årsak. Mennesker kan leve lenge med hiv, men i fattige land gjør mangel på tilgang til medisiner og behandling dette vanskelig. Derfor arbeider Changemaker kampanjerettet med beslutningspåvirkning for å få norske beslutningstakere til å ta avgjørelser som øker

1. desember er Verdens Aidsdag. Dagen markerer en felles kamp for bekjempelsen av spredning av hiv, en felles kamp for rettigheter for personer som lever med hiv, og i solidaritet med de som har gått bort på grunn av sykdommen og deres pårørende.

Få med deg organisasjonen din og venner og marker Verdens Aidsdag 1. desember.

Vil du vite mer om Verdens Aidsdag og få tips til aktiviteter, se www.worldaidsday.org og www.verdensaidsdag.no

muligheten for universell tilgang til medisiner og behandling.
www.changemaker.no

KFUK/KFUM Speiderne

Gjennom sitt aktivitetsprogram har KFUK/KFUM Speiderne aktiviteter for å lære mer om hiv og aids. Aktivitetene går på å tilregne seg kunnskap om sykdommen, hvordan den smitter, hvordan den ikke smitter, hvor mange som er rammet, stigma rundt sykdommen og om hvordan det går an å engasjere seg og gjøre noe for å hjelpe. Når speiderne har utført et viss antall aktiviteter får de et eget aids-merke til å sy på speiderskjorta si. Siden september 2008 har 165 speidere tatt aids-merket.

www.kfuk-kfum-speiderne.no

Norsk Misjonsselskaps Ungdom

Organisasjonen hadde et samarbeidsprosjekt med FKTLM om informasjonssatsing både i Norge og Madagaskar om HIV og Aids i 2006. Etter det har de støttet prosjekt drevet av Norsk Misjonsselskap i samarbeid med partnere i Madagaskar og Kamerun, et hovedfokus i informasjonsarbeidet for unge involverte i Norsk Misjonsselskap Ungdom har vært på hiv og aids.

www.nmsu.no

Kilder og annen informasjon

Reiserestriksjoner

- Denying entry, stay and residence due to HIV status, http://data.unaids.org/pub/BaseDocument/2009/jc1738_entry_denied_en.pdf
- The Global Database, <http://www.hivtravel.org/>
- Hiv-Norge, <http://www.hivnorge.no/id/110>
- Norad, <http://www.norad.no/Satsingsomrader/Helse+og+aids/Hiv+og+aids/Urett++kampanje+mot+diskriminering/Reiseforbud>
- UNAIDS, http://www.unaids.org/en/KnowledgeCentre/Resources/FeatureStories/archive/2008/20080304_HIVrelated_travel_restrictions.asp

Kriminalisering av hiv-positive

- Cameron Edwin: <http://solutio.no/cameron.html>
- Hiv-Norge, *Ti grunner til at kriminalisering ikke virker*, <https://hivnorge.no/id/510.0>
- Justis og politidepartementet: <http://www.regjeringen.no/nr/dep/jd/Dokument/proposisjonar-og-meldingar/Odelsingsproposisjonar/20022003/otprp-nr-51-2002-2003-/4.html?id=173169#>
- UNAIDS, http://data.unaids.org/pub/BaseDocument/2008/20080731_jc1513_policy_criminalization_en.pdf

Menneskerettigheter

- Amnesty International, <http://www.amnesty.org/en/health-and-human-rights/hiv-aids>
- FN -sambandet, konvensjoner og erklæringer, <http://www.fn.no/FN-informasjon/Konvensjoner-og-erklæringer>
- Forum Syd, https://www.forumsyd.org/templates/FS_Article-TypeA.aspx?id=2793
- Menneskerettighetshuset, <http://www.humanrightshouse.org/>
- Redd Barna Norge, http://www.reddbarna.no/default.asp?V_ITEM_ID=343

Om hiv og aids generelt

- Aids 2031, www.aids2031.org
- Aktive fredsreiser, http://www.menneskerettighetskurs.aktive-fredsreiser.no/hva_menneskerett/forklaring.htm
- Folkehelseinstituttet, http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainLeft_5799&MainArea_5661=5799:0:15,1904:1:0:0:::0:0&MainLeft_5799=5544:55711::1:5800:56:::0:0
- Hiv-Norge, <http://hiv-norge.no/id/75>
- Olafiklinikken, <http://www.olafia.no/hiv.htm>
- Think Positive, <http://www.thinkpositive-lb.org/index.php>
- The Global Network of People living with HIV, <http://gnplusplus.net>
- UNAIDS, <http://www.unaids.org/en/KnowledgeCentre/HIV-Data/default.asp>
- Ung, <http://www.ung.no/hiv/>
- Verdens helseorganisasjon (WHO), http://www.who.int/topics/hiv_aids/en/

Rapporter

- AIDS epidemic update 2009, http://data.unaids.org/pub/Report/2009/jc1700_epi_update_2009_en.pdf
- Fafo-rapport, Fortsatt farlig å kysse, <http://www.fafo.no/pub/rapp/20063/20063.pdf>
- Fafo-rapport, Fra holdninger til Levekår, <http://www.fafo.no/pub/rapp/20103/20103.pdf>
- Nasjonal hivstrategi (2009-2014), Aksept og mestring, <http://www.regjeringen.no/upload/HOD/Vedlegg/Aksept%20og%20mestring-Nasjonal%20hivstrategi.pdf>
- UNAIDS annual report 2008: Towards Universal Access, http://data.unaids.org/pub/Report/2009/jc1736_2008_annual_report_en.pdf

The image features a complex, abstract geometric pattern composed of numerous overlapping rounded rectangles. These shapes are arranged in a way that creates a sense of depth and movement, with some appearing to be in front of others. The rectangles are drawn with thin, dark lines and are scattered across the page, primarily on the left and right sides, leaving a clear space in the center for the text.

www.lnu.no/hiv

